

RONDE Tafel Food and Feed Safety Omnibus 26-03-2026

Position Paper Natuur & Milieu

Ondersteund door de Parkinsonalliantie en FNV

Natuur & Milieu, de milieuorganisatie die samenwerkt aan duurzame oplossingen voor de verduurzaming van de landbouw en de reductie van bestrijdingsmiddelen in het bijzonder, is gevraagd om een position paper in te dienen voor het rondetafelgesprek over het Food and Feed Safety Omnibus pakket. Dit position paper is onderschreven door de FNV en de Parkinsonalliantie.

Een duurzame landbouw is essentieel voor gezond, veilig en voldoende voedsel. Hiervoor is een gebalanceerde afstemming tussen landbouw en natuur nodig, waarbij altijd oog moet zijn voor de volksgezondheid. Natuurvriendelijke landbouwsystemen zoals biologische landbouw hebben hiervoor een beproefde werkwijze ontwikkeld. Deze vorm van landbouw draagt bij aan een vruchtbare bodem, biodiversiteit, natuur, een gezonde bestuiverspopulatie en schoon water vol leven. Hoewel de opbrengsten van natuurvriendelijke landbouwsystemen gemiddeld iets lager liggen, zijn de kosten voor milieuonvriendelijke inputs zoals energie, (kunst)mest en bestrijdingsmiddelen dat ook. Dit drukt niet alleen de kosten van natuurvriendelijke landbouw, maar vergroot ook de geopolitieke onafhankelijkheid van onze voedselvoorziening. Daarnaast zijn deze landbouwvormen door een sterke, vruchtbare bodem weerbaarder tegen steeds frequentere weerextremen zoals droogte en wateroverlast. Boeren, werkenden en omwonenden worden bovendien niet blootgesteld aan de gezondheidsrisico's van schadelijke chemische bestrijdingsmiddelen. Een goed begeleide transitie naar natuurvriendelijke landbouwvormen is daarom een cruciale weg naar een duurzame, toekomstbestendige landbouw en voedselvoorziening.

Het voorliggende Omnibus Food & Feed Safety pakket is het tegenovergestelde van wat de naam suggereert. Het werkt de duurzame landbouwtransitie tegen en leidt tot minder bescherming van mens, dier en milieu. Het pakket verstevigt het intensieve landbouwsysteem dat zeer afhankelijk is van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest door het makkelijker te maken om schadelijke chemische bestrijdingsmiddelen op de markt te brengen en te houden. Dit overschaduwde de wenselijke ontwikkeling om de toegang van biologische middelen te versnellen. Het Omnibus Food and Feed Safety pakket is onderdeel van een brede aantasting van het Europese beschermingsniveau. Deze 'dereguleringsagenda' is een schoffering van overheden, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en burgers die decennialang op democratische wijze voor deze bescherming hebben gestreden.

Steeds opnieuw blijken bestrijdingsmiddelen in de praktijk schadelijker dan bij de toelating gedacht, zoals de voor bijen zeer giftige neonicotinoïden en recent de PFAS-bestrijdingsmiddelen die ons grond- en oppervlaktewater vervuilen. En jaarlijks zijn er in Europa 1.6 miljoen gevallen van acute vergiftiging door bestrijdingsmiddelen. Het wettelijk kader voor de toelating van bestrijdingsmiddelen in Europa (Verordening 1107/2009) slaagt onvoldoende in het beschermen van mens, dier en milieu. Het toelatingskader bevat meerdere hiaten en moet hoognodig worden aangescherpt - zo onderschrijven

ook meerdere rechterlijke uitspraken en instanties zoals het Ctgb en het RIVM. De Tweede Kamer riep het Ctgb en het kabinet in 2022 dan ook op (motie-Beckerman) om het gebrekkige toetsingskader van de EFSA te herijken, op basis van de laatste stand van de wetenschap.

Echter, het Omnibus Food & Feed Safety pakket zwakt het toelatingsbeleid juist verder af. Een ontwikkeling die tegengesteld is aan het standpunt van de Kamer en het kabinet. Natuur & Milieu, de Parkinsonalliantie en FNV zijn daarom principieel zeer kritisch op het ondemocratische en onrechtmatige Omnibus-pakket. Hiermee beweegt de Commissie weg van de noodzaak tot een ambitieuzer en strenger toelatingsbeleid, waar maatschappelijke organisaties, onafhankelijke wetenschappers en de Tweede Kamer al langer om vragen. De afzenders verwachten toenemende maatschappelijke onrust en zorgen bij burgers, polarisatie en gerechtelijke procedures door de voorgestelde afzwakkingen.

De Commissie neemt met het Omnibus-voorstel een ongefundeerde en onverantwoordelijke sprong in het diepe. De periodieke herbeoordeling van bestrijdingsmiddelen wordt vervangen door een risicogestuurd aanpak waardoor de keuze of een stof wordt herbeoordeeld een politieke afweging wordt. Bewezen onveilige bestrijdingsmiddelen blijven door het verlengen van de respijtperiode langer op de markt, en de onafhankelijke wetenschap wordt op de tweede rang geplaatst. Gevaarlijke stoffen zoals glyfosaat, acetamiprid en het PFAS-bestrijdingsmiddel trifloxystrobine dreigen voor onbepaalde tijd te worden toegelaten. Dit zijn zeer ingrijpende en zorgwekkende voornemens.

De door het kabinet voorgestelde waarborgen zijn dusdanig beperkt en vrijblijvend, dat het steunen van het Omnibus-voorstel de facto een verslechtering van het beschermingsniveau van mens, dier en milieu betekent. Bovendien hebben de Commissie en het kabinet de gevolgen van het Omnibus-voorstel niet scherp. Zonder impact assessment zijn de maatschappelijke effecten en financiële gevolgen van het voorstel volstrekt ongewis, en daarmee wordt ook niet duidelijk of het voorstel rechtmatig, doelmatig, proportioneel, uitvoerbaar én handhaafbaar is. Het ontbreken van een impact assessment bij zulke ingrijpende wijzigingen is ronduit onverantwoord.

Kortom, van de huidige afbraak van Verordening 1107/2009 profiteert enkel de producent, die veel minder (her)beoordelingsprocedures hoeft te betalen. Niet de boeren, de werkenden in kassen en op de velden, en burgers, die gebaat zijn bij een veilig, duurzaam middelenpakket maar nu mogelijk langer blootgesteld worden aan schadelijke stoffen. Niet de beleidsmakers en het Ctgb, die volgens het kabinet te maken krijgen met meer regels en bureaucratie. Niet de belastingbetaler, die een relatief groter deel van de toelating en herbeoordeling van bestrijdingsmiddelen gaat financieren terwijl de kosten voor de industrie juist afnemen. En niet de natuur en het milieu, waar meer schadelijke stoffen terechtkomen.

Onze oproep aan de Tweede Kamerleden en het kabinet:

1. Stel een behandelvoorbehoud in totdat een impact assessment en juridische toets zijn uitgevoerd. Dit voorkomt onvoorziene publieke kosten, bureaucratie en uitvoeringsproblemen.
2. Behoud het beschermingsniveau van het huidige beoordelingssysteem en los problemen op met extra capaciteit en middelen, en strengere regels voor producenten die (her)beoordelingsdossiers tijdig en compleet moeten aanleveren.
3. Omarm daar waar mogelijk de voorstellen in het Omnibus-pakket die bijdragen aan versnelde toegang tot biologische laag risicomiddelen en de ontwikkeling naar 100% Groen Telen.
4. Waarborg een sturende en stimulerende rol van de overheid in het Convenant Gewasbescherming dat is voorgesteld in het coalitieakkoord. Zorg voor een duidelijk kader zodat de agrarische sector en de keten in overleg met maatschappelijke organisaties grote stappen kunnen zetten in de transitie naar natuurvriendelijke landbouwsystemen op basis van concrete en meetbare doelen.

Onze aandachtspunten op een rij:

1. Zonder impact assessment en evaluatie geen goed bestuur.

Zonder impact assessment kunnen de effecten op de leefomgeving, de maatschappelijke en economische effecten en de financiële gevolgen van het voorstel slecht worden ingeschat. Net zoals het kabinet pleiten wij voor een impact assessment voorafgaand aan de besluitvorming. Daarnaast willen we dat het kabinet pleit voor een behandelvoorbehoud totdat het impact assessment is voltooid. Ook pleiten we voor een juridische toets aan de beschermingsdoelen in Europese en nationale wetgeving. Jaarlijkse monitoring en evaluatie van het Omnibus-voorstel mogen geen vervanging zijn van een gedegen toets vooraf, en verbeterpunten uit jaarlijkse evaluaties moeten worden geborgd in wetgeving.

2. Toelating van onbepaalde tijd met 'gerichte herbeoordeling' betekent minder bescherming, meer gedoe en minder wetenschappelijke onderbouwing.

De Commissie stelt voor de periodieke herbeoordeling van werkzame stoffen te vervangen door gerichte herbeoordeling met een werkprogramma. Hierdoor krijgen de meeste werkzame stoffen in bestrijdingsmiddelen een toelating voor onbepaalde tijd, waaronder het zeer omstreden glyfosaat. Deze aanpak zou de vertragingen in de herbeoordelingsprocedures verminderen. Deze vertragingen worden echter veroorzaakt door een gebrek aan capaciteit en middelen, en doordat de industrie incomplete dossiers voor de herbeoordeling aanlevert. Dit heeft geleid tot jarenlange vertragingen en het op grote schaal automatisch verlengen van stoffen (zonder inhoudelijke herbeoordeling), waarvan het Europees Hof van Justitie eind 2025 heeft uitgesproken dat dit op deze manier niet is toegestaan.

Voorbeelden van werkzame stoffen die voor onbepaalde tijd zouden worden toegelaten op 1 januari 2027

- **Glyfosaat.** Er zijn aanwijzingen in de literatuur die wijzen op een biologisch plausibel verband tussen blootstelling aan glyfosaat en het risico op Parkinson. Desondanks staat in het glyfosaatdossier geen datagap met betrekking tot Parkinson en degeneratieve ziekten, en is bekend dat de methodiek om effecten op de hersenen te bepalen ontoereikend is. Ook voor schadelijke effecten op onze longen, darmen en de vermeende carcinogeniteit geeft EFSA aan dat er geen of onvoldoende goede methoden zijn die op een wetenschappelijke valide manier de directe relatie tussen het middel en ziekte kunnen bepalen, of dat informatie in het dossier ontbreekt om het risico goed te kunnen inschatten. Recent is een wetenschappelijk onderzoek dat een verband tussen glyfosaat en kanker ontkende, teruggetrokken uit het wetenschappelijk tijdschrift omdat de auteurs waren beïnvloed door de industrie. Glyfosaat is giftig voor vogels, de meeste waterorganismen, wormen en honingbijen. In het toetsingskader ontbreekt de beoordeling op schimmels en bacteriën in de bodem. Daardoor ontbreekt de uitspraak dat glyfosaat schimmels en bacteriën in de bodem doodt, waardoor pathogene soorten de overhand krijgen wat de bodemvruchtbaarheid aantast.
- **2,4-D:** Dit herbicide kan negatieve effecten voor de reproductie en ontwikkeling van jongeren hebben, is een neurotox en een irriterende stof. De stof is giftig voor vogels, de meeste waterdieren, honingbijen en wormen. Ondanks dat de stof niet naar het grondwater zou moeten lekken, wordt het wel normoverschrijdend aangetroffen.
- **Acetamiprid:** Deze insecticide behoort tot de neonicotinoïden en valt het zenuwstelsel van insecten aan, waardoor ze verlamd raken en sterven. Neonicotinoïden zijn één van de belangrijkste oorzaken van massale bijensterfte wereldwijd, wat onze voedselzekerheid, landbouweconomie en het milieu in gevaar brengt. Acetamiprid wordt als minder giftig beschouwd, maar recente studies tonen aan dat het zeer gevaarlijk is voor ongeboren baby's en jonge kinderen. Daarnaast is acetamiprid giftig voor vogels, wormen en waterorganismen, irriterend, volatiel, zeer oplosbaar en soms persistent in water.
- **Trifloxystrobin:** Een PFAS-bestrijdingsmiddel dat afbreekt in TFA en zo ons oppervlakte- en grondwater vervuult. Trifloxystrobin heeft mogelijk negatieve effecten voor de voortplanting en vruchtbaarheid van mensen, is zeer giftig voor waterorganismen en vogels, en giftig voor vissen, honingbijen en wormen.

Natuur & Milieu, de Parkinsonalliantie en de FNV benadrukken dat het kabinet zich moet inzetten voor het behoud van de periodieke herbeoordeling. Dit is een onmisbare waarborg voor de bescherming van mens, dier en milieu; 162 stoffen zijn verboden nadat uit een herbeoordeling bleek dat zij niet zo veilig waren als bij toelating gedacht. De afzenders pleiten voor het oplossen van de capaciteitsproblemen bij de beoordelende instanties met voldoende mensen en financiële middelen, én met strengere regelgeving die voorkomt dat producenten incomplete dossiers aanleveren. Op deze manier kan de periodieke herbeoordeling op een ordentelijke manier worden uitgevoerd zonder het beschermingsniveau op een onverantwoorde manier te verlagen. Bovendien blijft de bewijslast bij de producent blijft liggen en vindt er geen verschuiving plaats van de kosten voor herbeoordeling van de industrie naar het publieke domein, zoals de Commissie voorstelt.

3. Biologische middelen: versnelde toelating zonder afgezwakte beoordeling.

Biologische middelen helpen de transitie naar natuurvriendelijke landbouwsystemen versnellen. Daarom steunen wij de extra capaciteit bij de EFSA en het Ctgb voor de beoordeling van deze stoffen en middelen. Echter, ook biologische middelen kunnen schadelijk zijn voor mens, dier en milieu. Bovendien stelt de Commissie een zeer brede definitie van biologische middelen voor, waardoor synthetische stoffen met schadelijke eigenschappen zoals de pyrethroiden of PFAS-stoffen onder deze definitie kunnen vallen. Daarom onderstrepen de afzenders, ten eerste, het belang van een smalle definitie van biologische middelen zoals voorgesteld door het Ctgb.

Ten tweede moeten biologische middelen onderworpen blijven aan een gedegen en periodieke herbeoordeling. De afzenders pleiten tegen de versoepelde wet- en regelgeving zoals de stilzwijgende toelating en het schrappen van de registratieplicht voor professionele gebruikers. Ook hier geldt immers dat al toegelaten middelen in de praktijk schadelijker kunnen zijn dan gedacht. Monitoring en registratie brengen deze praktijkeffecten in beeld en moeten worden meegewogen in de periodieke herbeoordeling. Bovendien zijn deze gegevens een indicator voor de voortgang van de transitie naar natuurvriendelijke landbouw. Daarom steunen de afzenders de inzet van het kabinet om de registratieplicht voor professionele gebruikers van biologische middelen te behouden. Ook voegen we toe dat het Omnibus-voorstel geen afbreuk mag doen aan de centrale digitale registratieplicht die volgt uit Uitvoeringsverordening (EU) 2023/564.

4. Nieuwe wetenschappelijke inzichten moeten zonder belemmeringen meewegen in nationale (her)beoordeling van middelen.

Er mag lidstaten geen enkele drempel worden opgelegd om de nieuwste wetenschappelijke inzichten over actieve stoffen in bestrijdingsmiddelen te gebruiken in de herbeoordeling van middelen. Geen extra tijd, bureaucratie of toestemming van de Europese Commissie om de laatste wetenschappelijke inzichten te gebruiken. De gerechtelijke uitspraak van het Europese Hof van Justitie dient leidend te zijn: lidstaten moeten de nieuwste wetenschappelijke inzichten meewegen in de nationale (her)beoordeling van bestrijdingsmiddelen.

5. Kies voor een respijtperiode van maximaal 18 maanden, of korter

Iedere dag dat een verboden bestrijdingsmiddel langer wordt gebruikt, worden werknemers, omwonenden en het milieu onnodig blootgesteld aan risico's. Dit is niet uit te leggen. Bovendien druist dit voorstel in tegen overweging 24 van Verordening 1107/2009, die stelt dat een hoge bescherming van de gezondheid van mens, dier en het milieu boven het verbeteren van de plantproductie staat. Daarnaast is het onduidelijk door welke onmiddellijke en serieuze zorgen voor mens, dier of het milieu een respijtperiode niet mogelijk is. De afzenders vragen het kabinet zich in te zetten voor het behoud van de huidige respijtperiode van maximaal 18 maanden, of korter, en dat de Commissie vastlegt dat de respijtperiode niet mag gelden voor stoffen die niet aan de criteria onder 3.6.3, 3.6.4, 3.6.5, 3.8, 3.7 of 3.10 uit Bijlage II van Verordening 1107/2009 voldoen.

6. Beschermingsniveau bij kleine toepassingen onduidelijk.

Het kabinet steunt de versoepelingen en voorstellen voor harmonisatie van kleine toepassingen zolang de samenhang met andere wetgeving en nationale beschermdoelen gewaarborgd blijft. Wij vinden echter dat tot nu toe onvoldoende is uitgewerkt hoe het beschermingsniveau van mens, dier en milieu ook bij kleine toepassingen wordt geborgd en pleiten dit op te nemen in het impact assessment. Ook pleiten de afzenders voor het behoud van de eis dat de aanvrager voor een kleine toepassing het publiek belang daarvan moet aantonen.

7. Een versoepeling voor verlenen derogatie is niet verenigbaar met een hoog beschermingsniveau.

Artikel. 4 lid 7 van de Verordening 1107/2009 specificeert de voorwaarden waaronder een derogatie voor een verboden stof kan worden verleend. Dit artikel is nog nooit toegepast, omdat geen enkele stof daadwerkelijk 'onmisbaar' en 'zonder alternatief' is geweest. De Commissie stelt nu voor dat een derogatie niet alleen mag worden verleend als de plantgezondheid in gevaar is, maar ook als de

gewasproductie wordt bedreigd. Hierdoor weegt een expliciet economisch argument mee in het toestaan van een verboden en schadelijk middel. Dat gaat in tegen overweging 24 van de Verordening 1107/2009 en is in strijd met de uitspraak van het Europees Hof waarin uitdrukkelijk is aangegeven dat de bescherming van het milieu boven de opbrengst van teelten moet staan. De afzenders pleiten voor het uitsluiten van een bedreiging van de gewasproductie als grond voor een derogatie. Bovendien willen we dat werknemers, burgers, natuur en milieu geen enkel onaanvaardbaar risico lopen. Daarom moet worden toegevoegd dat ook bestrijdingsmiddelen met hormoonverstorende stoffen, niet in aanmerking komen voor een derogatie.

8. Spuitdrones onverantwoord zonder wetenschappelijke onderbouwing.

Op dit moment voldoen spuitdrones niet aan de minimale eisen voor drift en dosering. Daarmee kunnen ze zorgen voor een wijde verspreiding van bestrijdingsmiddelen in het milieu en vormen ze een risico voor het realiseren van de waterkwaliteitsdoelen, voor de bodem, niet-doelwitorganismen en omwonenden. Ook ontbreekt een controleerbaar en handhaafbaar systeem van registratie van de locatie en het tijdstip van spuiten, waardoor het fraudegevoelig is. Het kabinet is bekend met deze risico's, maar steunt desondanks het voorstel van de Commissie met een aantal voorwaarden. De afzenders vinden het wettelijk mogelijk maken van toepassing van bestrijdingsmiddelen door spuitdrones onverantwoord zolang veilig gebruik niet wetenschappelijk is aangetoond en er geen waterdicht registratie-, controle- en handhavingssysteem ligt.

Wij danken u voor de mogelijkheid dit position paper in te dienen en vragen u om de benoemde punten zwaar mee te laten wegen in het debat en uw afwegingen.

Hoogachtend,

Rob van Tilburg
Directeur Programma's Natuur & Milieu

Mede namens

Jan Lantink, voorzitter Parkinson Alliantie Nederland
Dick Koerselman, FNV voorzitter ad interim